

Svarbu ir geras vardas, ir protėvių atminimo įamžinimas

Gintaras Dragūnas

Lietuvos bajorų karališkoji sąjunga (LBKS) išleido šiemetinį žurnalo „Lietuvos bajoras“ numerį.

Žurnalas pradamas tradicine skiltimi, kurioje vyriausiasis redaktorius Leonas Peleckis-Kaktavičius rašo apie gyvenimą neįprastomis – pandemijos – sąlygomis. Čia be kita ko pažymima: „Senato posėdžiai, vykstantys nuotoliniu būdu, ar ne tokios, kaip anksčiau, neįprastų sąlygų dėka pakitusios bajorų sueigos toli gražu ne tas pats, kai bendramintį gali pasveikinti betarpiškai, iš arti pajusti kolegiską šilumą. Kai vėl sugrįš ta diena, kai net ranką vienas kitam galėsime paspausti, daug ko būsim išmoke, iš naujo įvertinę. O bene svarbiausia – suvokę, koks vis dėlto trapus žmogaus gyvenimas ir kaip svarbu gyvenant Žemėje ir apie save gerą vardą palikti, ir pasirūpinti savo protėvių atminimo įamžinimu. Tam tikslui, beje, skirtas ir enciklopedinis leidinys „Lietuvos bajorai“, kurio antrojo tomo parengimas eina į pabaigą“.

Į 10 tradicinių anketos klausimų atsako LBKS vado pavaduotojas šiaurės, pietų ir centrinėje Amerikoje, George Washingtono universiteto prof. dr. Robertas Savickas.

„Aktualijų“ rubrikoje – publikacija, skirta bendruomenės nariui, LBKS Garbės bajorui Antanui Stankui, tapusiam Tauragės miesto Garbės piliečiu. Didžiausias jo nuopelnas – Industrinio parko įkūrimas, kuriame veiklą vykdo šiuolaikiškos aukštą pridėtinę vertę kuriančios įmonės, sukurta per tūkstantį darbo vietų.

2021-uosius Lietuvos Respublikos Seimas paskelbė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) Didžiojo etmono Jono Karolio Chodkevičiaus metais. Ta proga žurnalas savo skaitytojams pasakoja apie prieš 460 metų gimusį ir prieš 400 metų mirusį garsųjį karžygį (Vidmanto Airini publikacija „Etmono J. K. Chodkevičiaus vadovaujama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenė Salaspilio ir Chotyno mūšių laikais“).

„Atminties“ rubrika primena LDK kunigaikštienę ir Lenkijos karalienę Boną Sforcą, taipogi žymiąją karžygę grafaite Emiliją Pliaterytę, kurių atminimą bareljefu Valdovų rūmuose bei paminkline lenta Dusetų bažnyčioje įamžino Vilniaus krašto bajorų sąjunga. Čia ir Elonos Varanauskienės, Jono Butkevičiaus, Kazimiero Mackevičiaus, Jurgio Vanago atsiminimai apie ne taip seniai šį pasaulį palikusius LBKS lyderius aktorę Undinę Nasvytytę ir skulptorių Konstantiną Bogdaną jų 95-ojo jubiliejaus proga.

Įsidėmėtina JAV gyvenančios istorikės Violetos Rutkauskienės studija „Gedimino palikuonės vis dar genealoginių medžių pavėsyje, arba Kodėl mūsų istorija tokia ubagiška?“. Šiems tyrinėjimams autorė sugaišo trejus metus. Jo pabaigoje – ir paraginimas kolegoms istorikams: „Norėtusi tikėti, kad šis rašinys paskatins ir kitus tyrinėtojus prisiminti ir daugiau mažai istorijai girdėtų Lietuvos kilmingųjų moterų, jas sugražinti į Lietuvos istorinį paveldą ir lietuvių tautos istorinę sąmonę, žymiai ryškesnėmis linijomis parodant garbingą jų vietą Vakarų Europos valdovų genealogijos kontekste“.

Prof. dr. Liberto Klimkos straipsnio objektas – paminklas mokslo istorijai: Kristupo Manvydo „Hippika“, t. y. 1603 m. Krokovoje išleista knyga apie žirgininkystę, pirmasis šios srities vadovėlis Rytų Europoje, kurį parašė LDK didysis maršalka.

Rubrikoje „Istorija ir šiandiena“ – Pauliaus Bugio ir Ramunės Vaičiulytės pasakojimas apie lietuvių karinį elitą XIII-XIV a. ir prof. dr. Ritos Reginos Trimonienės straipsnis, skirtas Abiejų Tautų Respublikos Konstitucijos jubiliejui – „1791 m. gegužės 3 d. Konstitucija ir jos atgarsiai Šiaulių reparticioje (paviete)“.

„Mokslo“ rubrikoje – praėjusiame žurnalo numeryje pradėto spausdinti Evaldo Vailionio straipsnio „LDK valdovo/valstybės heraldika XV a. plokštiniuose kokliuose“ pabaiga.

Literatūrai ir menui skirtos dvi publikacijos: prof. dr. Eugenijos Ulčinautės „Lietuvių gradyvo triumfas“ (apie 1606 m. parašytą Laurencijaus Bojerio poemą „Karolomachija“, skirtą Livonijos karui ir Salaspilio mūšiu) ir R. Vaičiulytės „Valdovų rūmuose

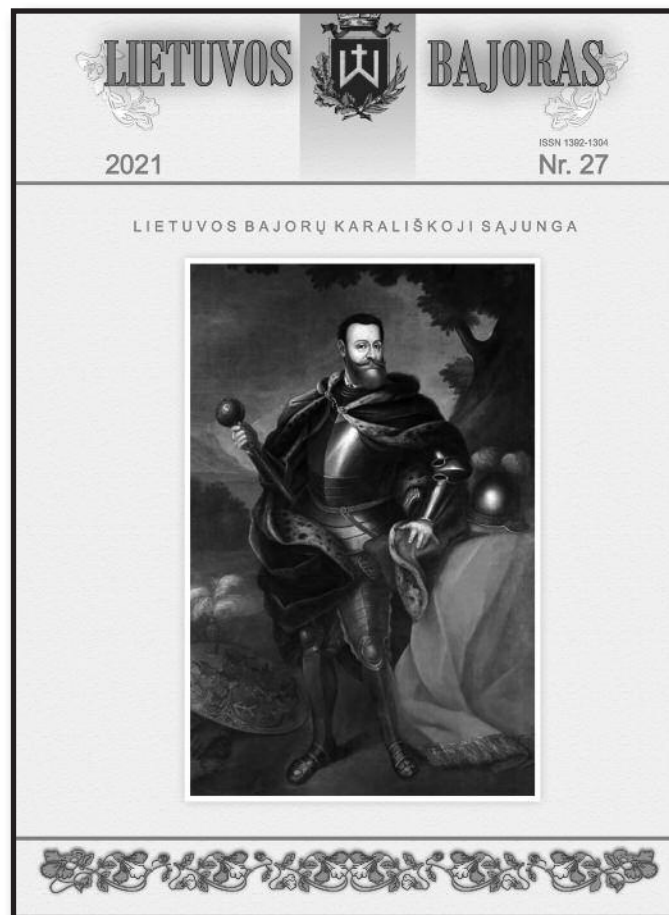
– įspūdinga paveikslų galerija“. Pastarajame straipsnyje, be kita ko, pažymima: „Taip nutinka tik kartą per šimtmetį. Valdovų rūmų muziejaus ekspozicijas papuošė ypač vertinga paveikslų kolekcija. Muziejaus direktorius dr. Vydas Dolinskas ir žinomas pramonininkas bei kultūros rėmėjas dr. Pranas Kiznis po beveik dvejų metų derybų pasirašė sutartį, pagal kurią muziejui neatlygintinai perduota saugoti ir eksponuoti ypač vertinga 23 paveikslų galerija, kurią sudaro garsių XIV-XVII a. Italijos dailininkų tapybos darbų rinkinys“. Žurnale – tų kūrinių reprodukcijos.

Apie LBKS vykdomą projektą – Juzefo Ignaco Kraševskio knygos „Lietuva. Senovės istorija, teisė, kalba, tikėjimas, papročiai, patarlės, padavimai“ vertimą – primena informacija ir ištrauka iš knygos „Apie Pilėnų legendą“.

Spausdinamos net trys įspūdingos bajorų giminių istorijos – apie Vilniaus katedros architektą Lauryną Gucevičių ir jo šeimos genealogiją, apie Butkevičių brangiausią žmogų – Mamą ir apie Petrą Fabijonavičių, lydėjusį traukinį, kuriuo vežė caro auksą ir brangenybes.

„Atgarsių“ rubrikoje – *Gulbės* herbo bajorės Silvijos Peleckienės straipsnis „Pliaterių fenomenas“, kuriame analizuojama naujausia prof. dr. Jurgio Vanago monografija, ir Rimvydo Užukukio įsimintina „kelionė“ seno drožinėto herbo pėdsakais.

LBKS praėjusių metų įvykių kroniką parengė

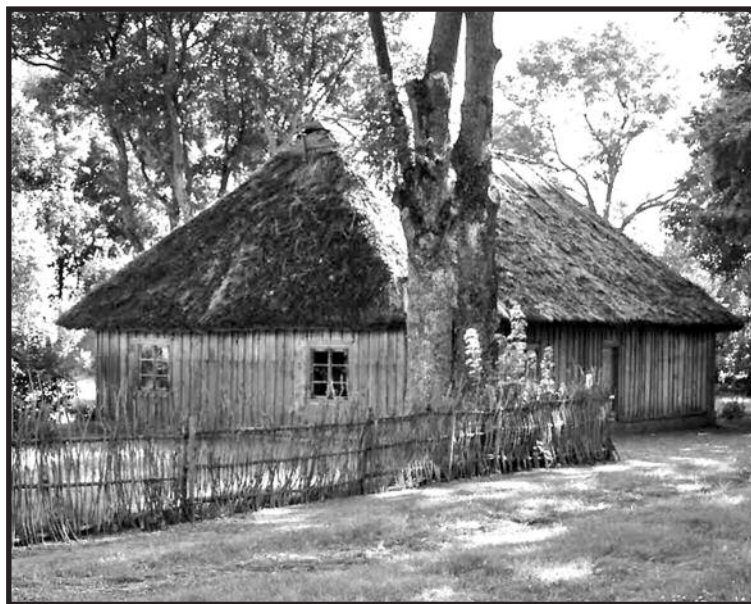
Audronė Musteikienė.

Žurnalo pirmajame viršelyje – LDK Didžiojo etmono Jono Karolio Chodkevičiaus portretas, kurio originalas saugomas Vavelio karališkoje pilyje, o ketvirtajame – Bonos Sforcos bareljefas, šį rudenį Vilniaus krašto bajorų sąjungos rūpesčiu atidengtas Valdovų rūmuose.

Aštuntieji Žemaitės skaitymai

Renata Šerelytė

Spalio 21 d. Kelmės viešojoje bibliotekoje vyko aštuntieji Žemaitės skaitymai, kuriais paminėtos 100-osios mūsų klasikės mirties metinės. Jų metu buvo skaitomi moksliniai pranešimai, klausomasi ištraukų iš Žemaitės kūrinių, apžiūrėta fotografijų paroda, skirta vietoms, kuriose kadaise gyveno Žemaitė.

Povilo Višinskio memorialinė sodyba-muziejus Ušnėnuose. Netoliese – Žemaitės gyvenamojo namo pamatai

Kaip ir dera rimtam renginiui, skaitymai užtruko gerą pusdienį, suteikdami dalyviams nemenką kiekį dalykinių žinių. Kadangi į renginį atvyko visas būrys Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto mokslinių darbuotojų, tai suprantama, kad jų pranešimai buvo pasitikti itin pagarbiai ir klausomasi su dėmesiu. Vigmantas Butkus skaitė pranešimą apie Žemaitės kūrybą Latvijoje, vertimus ir vertinimus, kurių būta netikėtų ir įdomių; Ramunė Bleizgienė pristatė Žemaitės kelią į literatūros istoriją 1905–1918 metais (Žemaitė kartu su G. Petkevičaitė-Bite, Lazdynų Pelėda ir Šatrijos Ragana buvo toji tvirtoji ketveriukė, įkūnijusi lietuvių moterų prozą anais sunkiais metais); Solveiga Daugirdaitė aptarė Žemaitės paveikslą lietuvių dramaturgijoje (nuo sovietmečiu pristatytos K. Inčičios pjesės iki modernios K. Ostrausko ir S. Parulskio traktuotės).

Šių eilučių autorė, kuriai buvo suteikta garbė dalyvauti renginyje kaip kadaise Žemaitės literatūrinę premiją gavusiai rašytojai (o tai buvo seniai, 2000-aisiais, už romaną „Ledynmečio žvaigždės“), irgi skaitė pranešimą, skirtą Žemaitės „Laimės nutekėjimo“ moterims, pasvarstydama, artimos jos mums ar tolimos ir neįdomios.

Pagarbią rimtų pranešimų aurą kiek praskleidė Alytaus miesto teatro aktorius Vaido Praspaliausko guviai perskaitytos Žemaitės apsakymų „Sučiuptas velnias“ ir „Metinės“ ištraukos. Aktorius, beje, skaitė tekstą žemaitiškai, tik paskui dalyviai nesutarė, dūnininkų ar dounininkų tarpe. Bet klausytis buvo tikras smagumas – kalba kibirkščiavo kaip gyva, besiliedama ir bevinguriuodama!

Apie paskutinius Žemaitės gyvenimo mėnesius ir rašytojos atminimo įamžinimą Marijampolėje daug įdomios archyvinės medžiagos (skaidrių, nuotraukų ir pasakojimų) pateikė Valė Klesevičienė, Marijampolės krašto ir Prezidento Kazio Griniaus muziejaus muziejinkė. (Kaip visi žinome, Žemaitė paskutinius savo mėnesius praleido Marijampolėje pas Bulotas, kelionėje iš Kauno peršalo, susirgo, mirė ir buvo Marijampolėje palaidota).

Ir galiausiai apžiūrėjome fotografijų parodą „Čia praėjo Žemaitė. Kelmės kraštas“, kurią pristatė Nijolė Kančauskienė, Žemaitės bibliotekos vyriausioji metodininkė. Daugelio kaimų, kuriuose Žemaitė teko gyventi, šiandien jau nebėra – vietoj jų plyti ūkininkų laukai, miškeliai, pievos. Ušnėnuose, kur Žemaitė gana ilgai gyveno, stovi graži sena sodyba, aptverta pinučių tvora – ji prižiūrima ir puoselėjama, čia vyksta renginiai, sodyboje apsilanko Žemaitės premijos laureatai.

Grįžtant namo į Vilnių, neapleido mintis, kad beveik du šimtmečiai, skiriantys mus nuo Žemaitės laikų ir jos žmonių, nėra tokia jau didelė praraja, kad galėtume jų nesuprasti ar jais bodėtis. Klasika – ne tik gyva, ji ir jaudinanti savo žmonių likimais, laikmečio paradoksais ir, žinoma, savo kalba, kuri atveria mums šelmišką grožio šaltinį.